

Til Gjedrem-utvalget

01.09.2026

Presiseringer og svar etter møte med Gjedrem-utvalget 7. august

Nærmere om autonome våpensystemer

Vi fikk spørsmål om hvorfor vi mener noen typer autonome våpensystemer (AVS) bør inkluderes som et våpenkriterium. Utgangspunktet for utelukkelse etter våpenkriteriene har vært at fondet ikke skal være investert i selskaper som «utvikler eller produserer våpen eller sentrale komponenter til våpen som ved normal anvendelse bryter med grunnleggende humanitære prinsipper». Spørsmålet er derfor om enkelte typer AVS faller inn under dette.

Som Mestad-utvalget påpekte allerede i 2020, er kriteriet teknologinøytralt:

«Dersom det utvikles nye våpentyper, for eksempel AV [autonome våpen], som ved normal anvendelse bryter med grunnleggende humanitære prinsipper for krigføring, bør kriteriet også omfatte produsenter av slike våpen. Graver-utvalget anbefalte at listen over våpentyper omfattet av utelukkelseskriteriet burde utvides hvis den teknologiske utviklingen tilsier dette.» (s. 172)

På bakgrunn av de etiske og humanitærrettslige utfordringene knyttet til autonome våpen anbefalte Mestad-utvalget at slike våpen inkluderes i kriteriet. Våpen som selv velger ut og angriper mål, utfordrer særlig prinsippene om distinksjon og proporsjonalitet. Det vil i overskuelig fremtid være en betydelig teknisk utfordring å utvikle systemer som pålitelig kan skille mellom sivile og stridende i komplekse situasjoner. Samtidig svekkes den menneskelige kontrollen av avveininger av proporsjonalitet – vurderinger som ofte krever komplekst menneskelig skjønn.

Selv hvis den teknologiske utviklingen kan gjøre enkelte autonome systemer mer presise enn mennesker i bestemte situasjoner, består de grunnleggende etiske utfordringene ved å overlate beslutninger om å ta menneskeliv til maskiner og algoritmer. Også juridiske utfordringer består gjennom spørsmål om hvem som kan holdes strafferettslig ansvarlig for beslutninger tatt av et AVS.

Mestad-utvalget viste til den såkalte Martensklausulen, som innebærer at både sivile og stridende skal beskyttes av grunnleggende humanitære prinsipper og *the dictates of public conscience* - også i tilfeller som ikke er regulert i noen konvensjon. Om det autonome våpenet ikke kan brukes i tråd med humanitærretten eller «den offentlige samvittighets krav», må stater derfor avstå fra produksjon og bruk av slike våpen. Martensklausulen viser sammenhengen mellom etikk og humanitærretten.

Selv om Mestad-utvalgets vurderinger av autonome våpen står seg godt i dag, har den internasjonale utviklingen siden 2020 gjort det hensiktsmessig å presisere hvilke typer autonome våpensystemer som bør omfattes av våpenkriteriet. Det er fortsatt usikkert om og når det vil komme en egen internasjonal avtale om autonome våpen. Diskusjonene under Våpenkonvensjonen (CCW) peker likevel mot en bred enighet om at autonome våpen som opererer utenfor en ansvarlig kommandokjede og uten meningsfull menneskelig kontroll er uforenlige med humanitærretten.

Graver-utvalget skrev at vurderingen av hvilke produkter som bør omfattes av utelukkelseskriteriene bør ta utgangspunkt i produkter «som norske myndigheter har tatt klart avstand fra, og som man arbeider aktivt for å begrense eller forby internasjonalt». I 2024 ga Norge uttrykk for et slikt syn i et [innspill](#) til FN, hvor det ble lagt til grunn at autonome våpen uten meningsfull menneskelig kontroll er forbudt etter humanitærretten.

Norges Røde Kors

Post: Postboks 1 Grønland, 0133 Oslo
Besøk: Hausmanns gate 7, 0186 Oslo
Sentralbord: + 47 22 05 40 00

www.rodekors.no
post@redcross.no

Fakturering: EHF-format, 30 dager forfall og ansattreferanse
Organisasjonsnummer: 864 139 442
Bank: 8200 01 76318

Vi mener derfor at våpenkriteriene bør omfatte «autonome våpen utviklet for å operere uten meningsfull menneskelig kontroll». I tillegg mener vi at antipersonell autonome våpen, som brukes mot mennesker spesifikt, bør omfattes. Norske myndigheter har foreløpig ikke tatt til orde for et forbud mot slike systemer. Både Norges Røde Kors og [Den internasjonale Røde Kors-komiteen](#) har likevel fremhevet at våpen som er utviklet for å identifisere og angripe mennesker på egen hånd reiser så alvorlige etiske og humanitærrettslige utfordringer at de ikke bør brukes.

I tråd med Mestad-utvalgets anbefalinger bør kriteriet i hovedsak rettes mot selskaper som står for sluttproduksjon av slike våpensystemer. Samtidig bør det omfatte leverandører av programvare som utfører de kritiske funksjonene knyttet til identifisering og utvelgelse av mål, samt den endelige beslutningen om maktbruk.

Nærmere om signaleffekter, etikk og folkerettslige forpliktelser

Ett av spørsmålene vi fikk fra utvalget gjaldt forholdet mellom signaleffekter og folkerettslige forpliktelser. Etter vårt syn bygger SPU's etiske rammeverk i hovedsak på to forpliktelser, slik de ble formulert av Graver-utvalget og praktisert frem til nylig. For det første skal fondet sikre høyest mulig avkastning innenfor en akseptabel risiko til beste for nåværende og fremtidige generasjoner. For det andre skal fondet unngå investeringer i selskaper som er ansvarlige for eller medvirker til grove uetiske forhold. I tillegg er Norge bundet av folkerettslige forpliktelser som gjelder uavhengig av fondets etiske rammeverk.

Etiske og folkerettslige forpliktelser er ikke identiske, men de trekker ofte i samme retning. Dette gjelder særlig internasjonal humanitærrett, som skal beskytte både stridende og sivile i krig mot unødig lidelse. Å etterleve og bidra til respekt for humanitærretten er ikke bare en folkerettslig forpliktelse, men også et grunnleggende etisk gode.

Norge har både konkrete og mer overordnede folkerettslige forpliktelser. For eksempel, Minekonvensjonen, Kjemivåpenkonvensjonen og Konvensjonen om klaseammunisjon inneholder konkrete forbud mot å bistå, oppmuntre eller medvirke til aktivitet i strid med konvensjonene. Dette etterlater liten tvil om at investeringer i selskaper som bidrar til slik aktivitet er uforenlige med Norges forpliktelser. Fellesartikkel 1 i Genèvekonvensjonene er en mer overordnet forpliktelse, som krever at partene til konvensjonen «undertake to respect and to ensure respect for the present Convention in all circumstances». Dette innebærer ikke bare at staten må avstå fra, men også jobbe aktivt for, å unngå handlinger som undergraver humanitærretten.

I innspillbrevet vårt oppfordrer vi til «bevissthet rundt potensielle signaleffekter og faren for å legitimere investeringer som kan medvirke til folkerettsbrudd». Etter vårt syn hviler denne oppfordringen både på etiske hensyn og på Norges folkerettslige forpliktelser. Dersom fondet investerer i selskaper som medvirker til eller er ansvarlige for alvorlige eller systematiske brudd på internasjonal humanitærrett, bidrar det til de grove uetiske forholdene fondets etiske rammeverk søker å unngå. Samtidig er slike investeringer er vanskelige å forene med staters plikt til å arbeide for respekt for humanitærretten etter Fellesartikkel 1.

Nærmere om forskjellen på å være kunde og investor

Vi fikk spørsmål om våre tanker angående problemstillingen knyttet til forholdet mellom å være kunde og investor. I sin redegjørelse for Stortinget beskrev Finansministeren det som et dilemma at «vi på den ene siden mener at det er etisk forsvarlig å overføre store beløp til slike selskaper som betaling, mens det er uetisk å motta langt mindre beløp somavkastning fra de samme selskapene».

Vi mener dette er to ulike handlinger som bygger på ulike formål og hensyn, og at det derfor ikke oppstår noe reelt dilemma når begrunnelsene for handlingene vurderes nærmere. Dette er også i tråd med resonnementet Graver-utvalget la til grunn da det påpekte at det ikke nødvendigvis er inkonsistent å «nekte

Norges Røde Kors

Post: Postboks 1 Grønland, 0133 Oslo
Besøk: Hausmanns gate 7, 0186 Oslo
Sentralbord: + 47 22 05 40 00

www.rodekors.no
post@redcross.no

Fakturerings: EHF-format, 30 dager forfall og ansattreferanse
Organisasjonsnummer: 864 139 442
Bank: 8200 01 76318

Petroleumsfondet å investere i produksjon av våpen som brukes i det norske forsvar og som staten selv er involvert i produksjonen av».

Når Norge kjøper våpen som kunde, skjer det med formål om å ivareta nasjonal sikkerhet og forsvarsevne. Når SPU investerer som finansiell investor, er formålet å oppnå høyest mulig avkastning innenfor en akseptabel risiko. Som Graver-utvalget uttrykte det: «Det første gjør man i forsvarsøyemed, det andre for å tjene penger.» Et tydelig skille mellom disse rollene er viktig. Dersom formålene blandes sammen, risikerer man en svært uheldig politisering av fondet, hvor fondet fremstår som et sikkerhetspolitisk virkemiddel.

Med vennlig hilsen

Norges Røde Kors

Andreas Bjørnstad

Avdelingsleder, Kommunikasjon og samfunn

Norges Røde Kors

Post: Postboks 1 Grønland, 0133 Oslo
Besøk: Hausmanns gate 7, 0186 Oslo
Sentralbord: + 47 22 05 40 00

www.rodekors.no
post@redcross.no

Fakturering: EHF-format, 30 dager forfall og ansattreferanse
Organisasjonsnummer: 864 139 442
Bank: 8200 01 76318

